

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yirmeyah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1835 oder 1836]

זט הימרי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9113

הארטנעקיג זיין? ליידער ביזט דוא איינע אינטרייע קוועללע, איין פֿערוועגענד וואַססער גע- וואָרדען מיר. (יט) היערויף שפראך זאָ דער עוויגע: וויללסט דוא וויעדער שטאַנד- האַטט דיר כעצייגען, דאס איך וויעדער אויף דיר פֿערטרויען דאַרף, זאָ קאַננסט דוא מיין דיענער בלייבען; אונד בע- שטרעכסט דוא דיר, ערלעם פֿאַם שלעכטען צו געווינגען, זאָ ווירסט דוא גאַנץ נאָך מיינעם וויללען זיין, נור מיססען זיא אימער צו דיר, ניכט אַבער דוא צו איהנען אומקעהרען. (כ) דאן מאַכע איך דיר צו איי- גער עהערנען פֿעסטען מויער געגען דיעזעס פֿאַלק; זיא מאַ- גען קעמפֿען ווידער דיר, זיא קאַממען דיר ניכט בייא, דען

היו תהיה לי כמו אכזב מים לא נאמנו: (יט) לכן כה אמר יהוה אם תשוב ואשיבה לפני תעמוד ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה ישבו המה אליה ואתה לא תשוב אליהם: (כ) ונתתיה לעם הזה לחומת נחשת בצורה ונלחמו אליה ולא יוכלו לה כי אתה אני להושיעה ולהצילה נאם יהוה: (כא) והצלתיה מיד רעים ופדתיה מכף עריצים:

טו (ב) ויהי דבר יהוה אלי לאמר: (ג) לא תקח לה

אשה איך בין מיט דיר, שפריכט דער עוויגע, דיר בייאצושטעהען אונד צו רעטטען דיר. (כא) יא, איך רעטטע דיר אויס דער פֿערוועכטען האַנד, בעפֿרייע דיר פֿאַן דער געוואַלט דער טיראַננען.

טו (א) דעם עוויגען וואָרט וואָרד מיר איינסט וויא פֿאַלגט. (ב) נים דיר קיי- נע

ד ש י

כאדם שמבטחו נפסק ממנו שאתה מניחני להלעטר נידם. אכזב מקור פֿיסק פֿייליינ'ן בלע'ו: מיס לא נאמנו. לסמך עליהם: (יט) לכן. בעבור שאני אובל הנרות האלה: כה אמר ה'. לי: אם חשני אתה ישראל ע"י ואשיבך אני אליו אמר לי לפני תעמוד: ואם תוציא יקר מזולל. אם תוציא אדם הנן מאדם ראש שתחזירנו למוטב: כפי תהיה. שאני גוזר גזרה ואתה מבטלה: ישבו המה אליך ואתה לא תשוב אליהם. יחבון אינון לפתגמך ואת לא תשוב למטעי בחריהון:

ב א ו ר

טחאתיך, הלא נסודם לא נאחי ונמושנס לא שחי. אכזב, ר"ל מקור אכזב כפי' רד"ק, והוא הוה דברי ה' אותי עזבו מקור מים חיים (לעיל ב' י"ג), כלומר הלא הבטחת לי לתנוני עיר מנכר ולמה ימרה אשך בי. (יט) אם תשוב, אם תרבה לשונ למושבך ולא שמרתך לאשר ירחיק והקדשתיך ותחן גויך למכיס בשבילי כאשר עשית עד הנה. ואשיבך, גם זה מענין התנאי, ופירושו ואם אני אובל להשיבך ולהכטיח עליך כי תלך בכל אשר אשלחך, ותעשה את כל אשר אשך אז לפני תעמוד. ואם הוציא יקר, ואם חטרת עמך עליהם להחזירם למוטב ותוציא יקר מזולל שתובל להשיב הרשעים שהם זוללים להשיבם טובים ויקרים (רד"ק). כפי חז"י, רעות מימרי תקיים (הכשדי) ולפיו תרגמתי.

טו (א) לא חקח, כדי שיהיה לאית ולמופת לכל ישראל, והיה אם יראוהו תמיד בלי אשה ובנים ידעו מיד ויזכרו את דבר ה' כי ימחו נביהם ובנותיהם ממותי תחלואם, ואולי

אֵשָׁה וְלֹא־יְהִיוּ לָךְ בָּנִים וּבָנוֹת
 בַּמָּקוֹם הַזֶּה: (ג) כִּי־כֹה וְאָמַר
 יְהוָה עַל־הַבָּנִים וְעַל־הַבָּנוֹת
 הַיְלִידִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־אִמָּתָם
 הַיְלִידוֹת אוֹתָם וְעַל־אֲבוֹתָם
 הַמְּזוֹלְדִים אוֹתָם בְּאֶרֶץ הַזֹּאת:
 (ד) מִמּוֹתֵי תְהַלְאִים יָמְתוּ לֹא
 יִסְפְּדוּ וְלֹא יִקְבְּרוּ לְדָמֵן עַל־פְּנֵי
 הָאָדָמָה יְהִיוּ וּבַחֲרָב וּבִרְעֵב יִכְלוּ
 וְהִיתָה נְבִלְתָם לְמֵאֲכָל לְעוֹף
 הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ: (ה) כִּי־
 כֹּה וְאָמַר יְהוָה אֶל־תְּבוֹא בַּיִת
 מְרוֹזָה וְאֶל־תִּלְךְ לְסִפּוֹד וְאֶת־
 תְּנַד לָהֶם כִּי־אֶסְפְּתִי אֶת־שְׁלוֹמֵי

נע פרויא , דאמיט דוא קיינע
 זעהנע אונד קיינע טעכטער
 און דיעזעם ארטע בעקאמסט .
 (ג) דען זא בערראהט דער
 עוויגע דיא זעהנע אונד טעכט-
 טער דיא און דיעזעם ארטע
 געכארען ווערדען , דיא מיט
 טער דיא זיא געבעהרען אונד
 דיא פאטער דיא זיא צייגען אין
 דיעזעם לאנדע , (ד) און טער-
 ליכען זייכען מיססען זיא
 שטערבען , אונד אונבעטרוי-
 ערט אונבעגראבען , וויא דער
 דינגער אויף דעם פעלדע אימ-
 העד ליעגען , אדער דורך דאז
 שוועררט , דורך הונגער אויפ-
 געריעבען ווערדען , דאס איז
 רע אעזער דען פעגעלן דעם
 היממעלס אונד דען טהיערען
 דעם פעלדעס צום פראסע
 דיענען . (ה) זא שפריכט דער
 עוויגע , בעוועקע קיין טרויער-
 הויז , געהע נירגענד היין אים
 צו קלאגען , אדער איהנען דיין

מאח

בילייד צו בעצייגען , דען איך האבע , שפריכט דער עוויגע , דיעזעם פאלקע מיין וואהל-
 וואל-

ר ש " י

טו (ה) בית מרוח . משתה בספרי בפרש' בית פעור ראיתי חזרו לעשות להם מרזימי אבל ורבותינו
 פירשו מרוח אבל : תנוד . תקוין : כי אספתי את שלומי וגו' . כשהיה אברהם אביהם עושה
 לדקה ומשפט נתתי לזרעו חסד ורחמים ושמר ה' אלהיך לך וגו' (דברים ז') ונתן לך רחמים (ס"ג)
 הם הפכו ללענה משפט וכדקה לארץ הנימו (עמוס ה') אף אני חזרתי ואספתי אלי את חסדי ואת
 רחמי

ב א ו ר

ישנו מדרכיהם הרעים , והוא כענין הליכת ערום ויחף ביזעי' לאות ולמופת על מלרים וכוז
 (ס"ג) . (ד) ממוחי חלואים , ר"ל מיתת תחלואים ימותו ותחלואים ר"ל בחולי רעב ימותו
 כמו שאמר למעלה ואם באתי לעיר הנה תחלואי רעב וכן חרגם יונתן ממרעי כפן ימותו ,
 ואם לא יהיה זה פירוש מה ירבה לומר מיתת תחלואים ימותו כל בני אדם מתים בחולה
 אס לא ימותו על ידי חרב ע"כ לשון רד"ק , ולדעתי מיתת תחלואים פה הוא מיתת
 דבר שהוא גם כן חולאת משונה , כי מיתת רעב נאמרה למטה ובחרב וברעב יכלו , ולרוב
 נאמר בספר זה שהזס יכלה אותם בדבר חרב וברעב , ולכן אמר במיתת תחלואים
 לדמן על פני האדמה יהי' , ובמיתת חרב ורעב והיתה נכלתם למאכל עוף ובהמה כי נכלה
 ממי דבר גם עוף השמים ובהמת השדה לא יאכלו . (ה) בית מרוח , ענין רוח נלשון עניב

הרמח

מֵאֵת הָעַם הַזֶּה נֶאֱמַר יְהוָה אֶת־
הַחֶסֶד וְאֶת־הַרְחָמִים: (ו) וּמִתּוֹ
גְּדִלִים וּקְטָנִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת לֹא
יִקְבְּרוּ וְלֹא יִסְפְּדוּ לָהֶם וְלֹא
יִתְגַּדְּדוּ וְלֹא יִקְרָח לָהֶם: (ז) וְלֹא־
יִפְרְסוּ לָהֶם עֵר-אֶבֶל לְנַחֲמוֹ עַל־
מֵת וְלֹא־יִשְׁקוּ אֹתָם כּוֹס
תְּנַחֲוּמִים עַל־אָבִיו וְעַל־אִמּוֹ:
(ח) וּבֵית־מִשְׁתָּה לֹא־חֲבוּא
לְשֵׁבֶת אֹתָם לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת:
(ט) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מִשְׁבִּית מִן־
הַמָּקוֹם הַזֶּה לְעֵינֵיכֶם וּבִימֵיכֶם
קוֹר שִׁשּׁוֹן וְקוֹר שְׂמִיחָה קוֹר חֲתָן
וְקוֹל כְּלָה: (י) וְהָיָה כִּי תִגִּיד לְעַם
הַזֶּה אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ עַל־מָה דְבַר יְהוָה
עָלֵינוּ אֵת כָּר־הָרַעַה הַגְּדוֹלָה

וואללען, מיינע גנאדע אונד
מיינע בארמהערציגקייט ענט-
צאגען. (ו) גראַסע אונד קליינע
ווערדען הינשטערבען אין
דיעזעס לאַנדע אונד ווערדען
ניכט בעגראַבען, ניכט בע-
טרויערט ווערדען, נייעמאנד
ווירד איהרענטוועגען זיך דיא
הויט אויפריטצען אָדער איינע
גלאַצע שערען. (ז) מאַן ווירד
איהנען דער טרייער וועגען,
קיין מאהל געבען, אום זיא
צו טרעסטען איבער דיא הינ-
געשיעדענען, אויך קיינען
טראַסטבער רייכען וועגען
פֿאַטער אונד מוטער.
(ח) קאָממע אַבער אויך אין
דאָז הויז דער פֿריידע ניכט,
אום אין איהרער געזעלל-
שאַפֿט צו עססען אונד צו
טרינקען. (ט) דען זאָ שפּריכט
דער הערר דער העערשאַט-
רען, דער גאַטט ישראל'ס,
איך פֿערבאַננע גאַנץ פֿאַן דיע-
זעם אַרטע, פֿאַר אייערן אוי-
גען אונד אין אייערן טאַגען
יעדען טאַן דער פֿריידע אונד
דעם פֿראַהלאַקקענס, יעדען
געזאַנג דעם ברייטיגאַטס אונד

דער ברויט. (י) ווען דוא נון דעם פֿאַלקע דיעזעס אללעס פֿערקינדעסט; זאָ ווערדען
זיא דיך פֿראַגען, וואַרום האַט גאַטט דיעזעס גרעסליכע אונגליק איבער אונז בעשלאַססען?

וואס

ר ש י

רחמי. אספתי אטווי"ש בלע"ז כמו אסף אלהים את חרפתי (בראשית ל'): (ו) ומתו גדולים וקטנים.
ואמר שכל מחים מה לך לספור: ולא יתגודד ולא יקרח להם. דרך האנלים להתגודד ולשרט
בשרם ולקרוח קרחה בראשם ומכל מקום לישראל אסור ולא הזכירו כאן אלא לדוגמת אכל: (ז) ולא
יפרסו. לשון שנייה כמו (דניאל ה') מנא מנא חקל ופרסין שמנרין את האנלים ברחב'ופורסין להם
ברכת המוליד כי הוא יברך הזבח (שמואל א' ט') תירגס וינתן ארי הוא פכים על מזונא: ולא ישקו
אותם וגו'. הכי טעם למה שאמרתי אל תלך לספור: (ח) ובית משתה. אשר אשרתי לך למעלה
לז

ב א ו ר

כימת קול שמחה או קול תוגה וכן פירש אבני הרד"ק ז"ל. (ו) ולא ישרסו, כמו שפורסין
ובולעין

הזאת ומה עוננו ומה חטאתנו
 אשר חטאנו ליהוה אלהינו :
 (י) ואמרת אליהם על אשר
 עזבו אבותיכם אותי נאס יהוה
 וילכו אחרי אלהים אחרים
 ויעבדום וישתחוו להם ואתי
 עזבו ואת תורת לא שמרו :
 (יב) ואתם הרעתם לעשות
 מאבתיכם והנכם הלכים איש
 אחרי שררות לבו הרע לבלתי
 שמע אלי : (יג) והטלתי אתכם
 מעל הארץ הזאת על הארץ
 אשר לא ידעתם אתם ואבתיכם
 ועבדתם שם את אלהים
 אחרים יומם וליקה אשר לא
 אתן לכם הנינה : (יד) לכן הנה
 ימים באים נאס יהוה וקל

וואס איזט אונזער פֿערגעהען ,
 וואס אונזער פֿערכרעכען ,
 וואָדורך וויר אונז זאָ שווער
 אָן דעם עוויגען אונזערעם
 גאָטטע פֿערוינדיגעט האַבען ?
 (י) דאָן זאָגע איהנען : וויל
 שאָן איערע פֿאַטער מיך
 פֿערלאַססען האַבען , שפּריכט
 דער עוויגע , אַנדערן גאָטטערן
 נאַכגעגאַנגען , איהנען גע-
 דיענט , זיאַ אַנגעכעט האַלט ,
 מיך אַבער הינטאַנגעזעצט
 אונד מיינע לעהרען ניכט בע-
 אַכאַכטעט האַבען . (יב) אַ נר
 איהר עם נון נאָך שליממער
 מאַכעט אַלס איערע פֿאַר-
 פֿאַהרען , דאָ יעדער פֿאַן אייך
 לעכער דעם האַנגע זיינעם
 בעזען הערצענס פֿאַלגט אום
 נור מיר ניכט צו געהאַרען .
 (יג) דעס האַלב שליידערע איך
 אייך אויס דיעזעם לאַנדע אין
 איין אַנדערעם , דאָן וועדער
 איהר , נאָך איערע פֿאַטער
 געקאַנט האַבען , דאָרט כּוֹנֵן
 געט איהר טאָג אינד נאַכט
 פֿרעמדען גאָטטערן דיענען ,
 דאָ איהר פֿאַן מיר ניכט מעהר
 ווערדעט בעגינסטיגט ווער-

יאמר

דען . (יד) דאָרום אַבער ווערדען ערשט טאָגע קאַממען , שפּריכט דער עוויגע , וואָ

מאן

ר ש י

לא חבא] זה העם הנני משנית מן המקום הזה וגומר : (יג) ועבדתם שם אלהים אחרים . ת"י
 ותפלותימן לעממיה פלתי טעות יומם וליליא : (יד) לכן . לאן שנועה אף על פי שנגדתם ב
 שנועה היא בדי שגאול אחנס : ולא יאמר עוד וגו' . רבותי' דרשו לא שתעק' כיאת מזרי' ממקומה

ב א ו ר

ובלעין הלחם לאכל כשמכרין אותו, וזהו שאמר לנחמו על מת (אני הרד"ק) . (יג) אשר לא
 אצו , כלומר כי לא אשים עוד עיני ולבי עליכם לחנו ולרחם אתכם, ולכן עשו את הטוב בעיניכם
 ורצו אס חמלאו מרגוע לנפשכם בדרך זה . אשר , במקום כי כמו ויבז העיר אשר טמאו אמותם
 (בראשית ל"ד כ"ז) . (יד) לכן הנה ימים, כלומר בשביל זה שאשליך אתכם על הארץ אשר לא ידעתם,
 ולא אתן לכם חנינה ותהיו במלח ובמלוק חסונו מדרכיכם הרעים ותקראו אלי ואני אשמע
 לכם להעלות אתכם מכל הארצות אשר הדתתי אתכם שמה , ויבאו הימים ולא יאמר עוד וכו'
 וכו'

יאמר עוד חי יהוה אשר העלה
את בני ישראל מארץ מצרים:
(טו) כי אם חי יהוה אשר העלה
את בני ישראל מארץ צפון
ומכל הארצות אשר הדיחם
שמה והשבתים על אדמתם
אשר נתתי לאבותם: (טז) הנני
שלח לדוגים רבים נאם יהוה
ודיגום ואחרי כן אשלח לרבים
ציידים וצדום מעל כל-הר ומעל
כל-גבעה ומנקיקי הסלעים:
(יז) כי עיני על כל-דרכיהם לא
נסתרו מלפני ולא נצפן עונם
מנגד עיני: (יח) ושלמתי ראשונה

מאן ניכט מעהר זאגען ווירד ,
זא וואהר דער עוויגע לעבט
דער ישראל אויס דעם לאנדע
מצרים הערויפנע פיהרט .
(טו) זאנדערן , זא וואהר דער
עוויגע לעבט , דער ישראל
אויס דעם לאנדע פאן מיט .
טערנאכט אונד אויס אללען
אנדערן לענדערן וואהרן ער זיא
פער שטאסען , הערויפנע-
פיהרט האט , דען איך ווערדע
זיא וויערער און איהר לאנד
צוריקברונגען דאן איך איהר-
רען פאטערן איינגעגעבען .
(טז) איך זענדע , שפריכט
דער עוויגע , מעכטיגע פישער
דיא זיא צוזאממען פישען ,
דאן לאפסע איך אויך פ עלע
יענער הערביא קאממען , דיא
זיא פאן אללען בערגען , פאן
אללען העהען אינד פ עלוען-
ריטצען צוזאממען יאגען זאל-
לען . (יז) דען מיין אויגע

בלויבט שטעטס אויף איהרע האנדלונגען געריכטעט, ניכטס דארף מיר ענטגעהען, אויך
איהרע שולד ליענט אונפעהריללט פאר מיינעם בליקע. (יח) זא ווילל איך צוערשט
איה-

ר ש י

אלא גאולה אחרונה עיקר ויליא' מזרים טפל לה: (טז) ודיגום מה הדיג שולכו מחוך מקום
גדולו אף אלו ילכדו אותם בתוך העיר ומה עסקו של דג משלכ' הוא מת כך אביא עליהם הורגים
ואח"כ אשלח ציידים לנשאים ולנורחים מן המרב אל ההרים והגבעות ולדום להגלותם בשני:
משנה

ב א ו ר

וב"ז אעשה למען ידעו ויכירו כי אני הוא האלהים וכאשר נאמר בפסוק ב"א אודיעם את
ידי ואת גבורתי. (טז) הנני שולח, על דרך זה אקבלם אז אשלח לדיגים רבים ודיגום,
והמה היו לדעתי זרובכל ישוע נחמיה שריה וכו' הנכחבים בס' עזרא (ב' ב'), אשר הביאו הגולים
לירושלים בימי בורש, וקראום דיגים כי היתה עליהם לפש אחריהם ולהוליאם ממזולה, והלידים
המה עזרא ואנשיו, כי גם המה הביאו רבים מהשני בני הגולה לירושלים, בימי ארתחשט
המלך כשבואר (בעזרא ח' ל"ה). ומנקיקי הסלעים, כלומר יאספו ויקבלו אלה אשר ברחו
ונבאו בנקרות הכורים ובסעיפי סלעים מפני פחד אויביהם, אשר משלו בס ויעבדום.
(יז) כי עיני, פי' אף אם לא אתן להם מנוחה, בכל זה לא אסור פני והשגחתי מהם, כי
אם תהיה עיני פקוחה עליהם, ואם אראה כי הטיבו דרכיהם אז אדע להכילם אבל גם
עונם לא נכפן מנגד עיני, ולכן אשלם ראשונה משנה עונם כנ"ל לפרש המשך כל המאמר.
משנה

איהנען, איהרע לאסטער אינד
 פֿערגעהונגען דאָפּפּעלט ענט-
 געלטען, ווייל זיא מיין לאַנד
 דורך דיא אַזעער איהרער שיי-
 זאלע ענטווייהעט אונד מיין
 ערבע מיט איהרען גרייעלן
 אַנגעפֿיללט האַבען. —
 (יט) עוויגער! דוא מינע
 קראַפֿט אונד שוטצוועהר!
 מינע צופֿלֿוכֿט צור צייט דער
 בעדרענגנים, צו דירווערדען
 פֿעלקער פֿאַן אללען ענדען
 דער ערדע הערבייאילען,
 אונד אויסרויפֿען, „פֿירוואַהר
 איינען וואַהן נור האַבען אונ-
 זערע פֿאַרפֿאַהרען אונז צום
 ערבע הינטערלאַסען, איי-
 נען טאַנד דער צו ניכטס
 פֿראַממט. (כ) קאַן דען איין
 מענש איינען גאַטט זיך שאַפֿ-
 פֿען, דאָ ער זעלבסט ניכט
 גאַטט איזט? —“ (כא) דאַהער
 ווייל איך דיעסמאַהל עם איה-

משנה עונם וחטאתם על חללם
 את ארצי בנבלת שקוציהם
 ותועבתיהם מלאו את נחלתי:
 (יט) יהוה עזי ומעוזי ומנוסי ביום
 צרה אליה גוים יבאו מאפסי-
 ארץ ויאמרו אך שקר נחלו
 אבותינו הבל ואין בהם מועיר:
 (כ) היעשה לו אדם אלהים והמה
 לא אלהים: (כא) לכן הנני מודיעם
 בפעם הזאת אודיעם את ידי
 ואת גבורתי וידעו כי שמי
 יהוה:

יז (א) חטאת יהודה כתובה
 בעט ברזל בצפרן שמיר
 חרושה

נען צו ערקענגען געבען, ווייל איהנען צייגען מינע מאַכט אונד שטערקע, דאָמיט זיא
 ערפֿאַהרען דאָס מיין נאַמע עוויגער זיא.

יז (א) דער פֿרעפֿעל יהודה'ס איזט אויפֿגעצייכענט מיט איינעם אייזערנען
 ר ש " י

(יח) משנה עונם. את שגנו על עונם לעשות עונות אבותיהם. וי"ת כן ואשלים לתניינין כקדמאין
 על חד חדין: (יט) ה' עוזי ומעוזי ומנוסי. אנוטיפויימאנט בלע"ז ומנחם חברו לשון פלא
 כמונח ליראיך נס להתנוסס (תהלים ס') וכן ה' נסי (שמות ז'), ודוכ' פתר אותו לשון מנוס ממש:
 אליך גוים יבאו. סוף האומות לשוב אליך ולעבדך שנס אחד ועמך איך עשו להם אלהים והמה לא
 אלהים: מאפסי. כמו מקלה: נחלו לשון נחלה; מועיל. לשון תועלת: (כא) כי שמי ה'. כמשמעו
 מושל ושליט לקיים גזרתי:

יז (א) בעט ברזל. משל הוא כלומר חקוקה בשיקוע ואין נוסה לימחק: חרושה. חקוקה כזה

ב א ו ר

(יח) משנה, ואשלים לתניינין כקדמאין על חד חדין (רש"י בשם ת"י) ולפיו תרגמתי. וכן יאמר
 לרוב משנה על השנות הדבר פעמים רבים. בנבלת שקוציהם, כמו פגרי גלולינס (ויקרא
 כ"ו ל'), והעבתיהם מלאו נחלתי, כמו שנאמר למעלה ותנאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמחם
 לתועבה. (יט) ה' עוזי, כאשר ישמע הנביא חבלית הדבר כי יביאם האל וישיבם על אדמתם
 באחרית הימים, ורלונו בגלות זה להשלים משנה עונם ותטמאו, הכיר מיד טובת ה' וגדולתו
 ואמר ה' עוזי, אז כל הגוים יבואו וישתחוו לפניך, וודו כי אלהיהם הנל, ואתה הוא אלהי
 אמת. (כא) לפן הנני מודיעם, כלומר תכלית כל דבר זה להודיעם את ידו וגבורתי, וכאשר
 כמנתי בפסוק י"ד עיי"ש.

יז (א) שמיר, הוא אכן טוב שקורין דיטאמנט וכן הוא בלשון ערבי. פחובה, על לוחלכס